

Да ли сте и ви један од родитеља који се свакога дана пита где су границе разумне бриге за безбедност сопственог детета, а где почиње претеривање и презаштићеност? Јесте ли на муци када треба да одлучите сме ли ваше клинче само у парк, у школу, у градски превоз? Нека вам за утеху буде чињеница да ових родитељских искушења није поштеђен нико, а да ће ваше одлуке, ма какве оне биле, увек наићи како на одобравање једних, тако и на критику других. Ова тема у сталној је жижи интересовања медија, нарочито током последње деценије, откако модерно друштво све више почиње да личи на друштво параноје.

Колико је данашње друштво дубоко уроњено у страхове када су у питању границе дечјих слобода, показује и случај њујоршке новинарке Леноре Шкенази, која је недавно подигла много медијске прашине објавивши чланак о томе како је свог деветогодишњег сина пустила да се сам вози метроом. „Изију сам дала возну карту, двадесет долара, мапу подземне железнице и ситнину за телефон. Веровала сам свом сину да ће умети да се попне на прави воз и да изађе на правој станици. Веровала сам и да ће, у сличају да се не снађе, умети да упита неког странца за помоћ. А веровала сам и да тај странац неће одмах посмислити: „Хеј, хајде да злостављам овог дечака!“, изјавила је она у једном од небројених интервјуа који су уследили. Иако се Изи одлично снашао, и презадовољан је сопственом самосталношћу, Шкеназијева је од стране многих моментално проглашена „најгором мамом на свету“, па чак и злостављачицом сопственог детета.

Међутим, мада су медији и родитељска удружења покушали да је ставе под унакрсну ватру, Шкеназијева је брзо увидела да, и поред тога што је много оних који је осуђују, постоји и огроман број људи који одобрава њену одлуку. Као неко ко се усудио да призна оно о чему многи немају храбрости да проговоре, она из целог света добија писма читалаца-истомислјеника, који су излудели од сталног притиска успаничене околине која их приморава да своју децу држе под стакленим звоном. Иако сматрају да њихова деца увелико смеју и могу да буду много самосталнија него што јесу, принуђени су да их претерано штите, управо да не би зарадили грдње комшилука, случајних пролазника или надлежних.

Питате се због чега се данас чак и потпуни странци осећају дужним да вам попују о безбедности ваше сопствене деце? Шкеназијева сматра да је главни кривац – затрпаност медија страшним причама о злочинима и несрећама које се дешавају најмлађима. Иако је, на пример, Њујорк данас далеко безбеднији град него икада током протеклих пет деценија, људи су под сталним утиском застрашујућих новинских наслова, који, зарад привлачења читалаца шокантним садржајима, у први план стављају приче о злостављаној, отетој и убијеној деци, ширећи неоправдану хистерију. Статистике заправо показују да су случајеви сексуалног злостављања веома ретки, чак и ређи него раније – шансе за такво нешто су један према милион – али то не спречава људе данас да у сваком другом пролазнику виде потенцијалног силоватеља и убицу. Најзад, свако друго лице са насловнице то јесте. У Британији, параноја је још израженија – свако ко

ради или волонтира са децом данас мора имати проверен полицијски досије – од божићнег Деда Мраза па до родитеља који помажу при школи или бака које послужују на рођендану унуцима у играоници.

Такође, осим губитка вере у друге људе, као и у своју децу, данашње родитеље карактерише и велики губитак поверења у сопствену способност да децу припреме за искушења која су, у својој младости, сами природно превазишли. Како је приметио Кристофер Лаш у својој књизи „Опокољена породица“ (Тхе Фамилу Бесиегед), савремени родитељи изгубили су веру у ауторитет над сопственом децом, а друштво у целини изгубило је жељу да верује родитељској компетентности када је у питању социјализација деце, што је све заједно резултирало инвазијом социјалног инжењеринга на традиционални породични живот.

Одрастање у четири зида

Тужна последица нестанка поверења међу одраслим становницима данашњих отуђених заједница, јесте окончање некадашње ере дечје самосталности. Многи данашњи родитељи са носталгијом се сећају својих детињстава, и времена када појам „сексуалног предатора“ још није био ушао у јавну свест. Родитељи би млађарију обично „избацили“ из куће одмах после доручка, поручивши им да се не враћају до ручка. Деца су се слободно кретала по свом комшилуку, пентрала уз телефонске стубове, прескакала зидове, завлачила се у мрачне подруме. Прихватала су слаткише које су им куповале бакице из суседства. Но, иако су свесни колико су таква искуства њима била драгоцене, они сами ипак се не усуђују да такве слободе дозволе својој деци. А основна разлика јесте у томе што њихови родитељи нису свакога дана заплашивани језивим случајевима који су се десили негде, некоме, иако су такви случајеви и тада постојали. Чак их је било и више него сад.

Као последица опште пролиферације параноје, деца у Америци данас одрастају углавном у затвореним просторима, играјући игрице или сурфујући по интернету. Када и изађу напоље, то се одвија на строго организован начин, као тренинг или такмичење. Само 6% америчке деце бејзбол данас игра „на своју руку“, тј. ван школе или клуба. Поред групних спортова, и вожња бицикла, пливање и пецање све више изумиру - у последњих десет година опали су за једну трећину. Продаја бицикала само од 2000. до 2004. опала је за 21%, а базени се све брже затварају широм САД-а.

Како би пружила подршку другима који се осећају као она, Шкеназијева је направила блог под називом Фрее Ранге Кидс (Деца без ограничења), на коме бројни родитељи остављају своја искуства и идеје које могу помоћи у борби против параноидног родитељства, ширећи став да пружање мало слобода деци, не значи исто што и њихово запостављање. Такође, да презаштићивање деце вама можда може умирити савест, али ће њима дефинитивно нашкодити, будући да је осамостаљивање нужен и природан део одрастања.

Деца без права на игру

Феномен презаштићеног детета није актуелан само у Сједињеним државама. Ситуација је слична и у Британији, где је током последњих деценија забележено драстично смањење трајања дечјег боравка на отвореном простору, као и игре без родитељског надзора. Срачунато је чак, да је ареал на коме се данашње просечно деветогодишње дете може кретати самостално, девет пута мањи него што је био 1970. године. Кривци за то, према студијама, на првом месту су родитељски страх од странаца и саобраћаја.

Око 80% родитеља верује да данашња деца одрастају у много несигурнијем окружењу него раније. Међутим, упркос том владајућем утиску, чини се да деца заправо никада нису била сигурнија него што су сада – безбедност деце данас је на много вишем нивоу него, на пример, 1970: екстремни случајеви као што су отмице и убиства, отприлике су исте учесталости као и пре педесет година, док је број су саобраћајних несрећа са децим жртвама преполовљен. И поред тога, притисак поводом питања деце безбедности стално расте. Утицајни „Британски медицински журнал“, на пример, пре неколико година је у потпуности забранио употребу речи „несрећа“, будући да је превладало мишљење да се сваки нежељени догађај може и мора избећи, те да увек постоји неко ко је за то одговоран. Случајне повреде које ни Супермен не би могао да спречи, претварају се тако у „родитељски немар“, па постаје, на пример, сасвим нормално да маме дају први залогај чврсте хране својој беби у присуству лекара због опасности од гушења, све чешће се могу видети тек проходала деца како носе кациге, а једна трећина америчких ђака у школу не полази без антибактеријског гела.

Предшколске установе и школе постају дежурни кривци за све што се деси док су деца под њиховим надзором – па био то и случајни судар главама двоје непажљивих вршњака који се играју „шугице“. То их, са једне стране, тера да буду крајње одговорни у свом послу. Са друге, такав притисак тера их да уводе нека радикална решења, која су у суштини много штетнија по децу него могућност повремениог задобијања чворуге, а која се обично свODE на избацивање свих оних активности које би евентуално могле да буду ризичне, од баратања ексерима на часовима техничког образовања, па до коришћења тигања на часу домаћинства. Одмори између часова све више се проводе седећи у клупама – 40.000 америчких школа укинуло је одморе између часова, и заменило их активностима попут „разгибавања“ под надзором наставника. Многе школе су у том духу чак потпуно забраниле деце трчање на игралишту, о изазовнијим стварима да и не говоримо. Једна од највећих државних школа у Британији која је недавно саграђена, остављена је у потпуности без игралишта, управо из разлога деце безбедности.

Петљање у деци посла

Одрасли не гуше децу само претераном бригом о њиховој физичкој безбедности. Психички живот малишана такође је константно под лупом, нарочито онај његов сегмент који би требало да буде и најслободнији – односи са вршњацима. У страху да дете не доживи неку врсту трауме или непријатности од стране друге деце, данас се уводе стриктни кодекси понашања међу децом. Анти-насилничка политика, која се базира на сталном мешању одраслих у све деце сукобе, претворила је родитеље и васпитаче у надзорнике и полицајце који се мешају и контролишу све сфере деце друштвеног живота. Одрасли су уверени да морају увек спречити сваки конфликт међу децом, почев од обичног зачињавања, плажења језика и ругања, па до гуркања и деце туче. Нема тих „децих посла“ која нису и родитељска посла у савременој ери „интензивног родитељства“, „инвазивног родитељства“, „хеликоптер родитељства“ или „хипер-родитељства“ како га све називају стручњаци и медији.

Наставници, спортски тренери и психолози уједињени су у мишљењу да данашњи родитељи не могу да поднесу да се њихова деца муче или наиђу на одбијање. Због тога ускачу у сваки аспект деце живота и буне се због одлука у оцењивању, због тога што њихово дете није добило позицију у фудбалском тиму коју је желело, због недостатка разумевања вршњака за жеље њиховог злата. Овог последњег свестан је и сваки

овдашњи родитељ који на игралишту стално доживљава интервенције типа: „Јао, јел може ваше дете да сиђе са љуљашке, видите да моје плаче!“.

Како бележи Хара Естрофф Марано, амерички психолог, уредница часописа „Псуцхологи Тодау“ и ауторка књиге „Нација килаваца: висока цена инвазивног родитељства“ (А Натион оф Вимпс: Тхе Хигх Цост оф Инвасиве Парентинг), данашња деца одрастају у „психолошком стакленику“. Родитељи иду чак дотле да траже од школа да се њиховој деци одобри полагање тестова без временског лимита зато што наводно пате од „тешкоћа са Гешталт размишљањем“.

Као резултат исувише контролисаних, такорећи дезинфикованих међусобних односа, деца данас одрастају без прилике да науче како да сами бију своје битке, а стално мешање одраслих поручује им и да за такво нешто уосталом нису ни способни.

Ненадзирана игра заправо је од кључне важности за дечји емоционални и социјални развој. Она помаже да дете савлада друштвена правила, као и да научи да ствара своја. Смањење учешћа игре у детињству, одражава се на нашу способност грађења односа са људима када одрастемо – кроз игру ми учимо да дајемо и узимамо, да разумемо туђа осећања, да решавамо конфликте – што је основа сваке везе, упозорава психолог Бернардо Кардучи (Бернардо Ј. Цардуцци) са универзитета Индијана.

Деци је неопходно да науче да се самостално носе са ризицима и изазовима друштвеног живота – почев од најобичније чињенице да их нико неће волети само зато што постоје, као што су вероватно навикли код куће, па све до непријатних сусрета са безобразним и злонамерним особама – управо зато што ће их такве ситуације пратити читавог живота, а родитељи и васпитачи неће вечно бити ту да решавају проблеме уместо њих.

Иако сви, наравно, желимо да поштедмо своју децу од било какве врсте патње, било да је у питању одеран лакат или повређена сујета, лоша искуства и неуспеси неопходан су део процеса учења и сазревања, па без њих деца остају потпуно неприпремљена за живот који их чека. „Стакленик“ родитељство, где су деца под сталним надзором и где им се поклања превише пажње, сматра дечји психолог Давид Андерегг, чини децу превише самосвесном, и превише опрезном. „Ако сваки ваш цртеж заврши на фрижидеру ваших родитеља, ви нећете бити слободни да се глупирате и правите грешке“, додаје Андерегг.

Изгубљени у одрастању

Али, када би се тренд сувишног стићења окончао заједно са детињством, још би било добро. „Интензивно родитељство“, међутим, наставља се данас све док мамина и татина чеда дебело не зађу у тридесете. На студијама, деца се јављају родитељима преко мобилног неколико пута дневно, извештавају шта су јели, шта су учили. Све нормалније постаје, како власник једне њујоршке пи-ар агенције примећује – да родитељи упућују жалбе шефовима зато што мисле да њихова деца превише раде. А ако сте одлучили да примите нове раднике и заказали разговор са кандидатима, такође се немојте изненадити ако се они појаве у пратњи брижних родитеља – најзад, у питању је трауматична ситуација, и било би заиста страшно да сирото дете стоји само док га шибају ветрови тржишта радне снаге.

Статистике показују да је и чувено рано осамостаљивање деце, карактеристично за протестанске културе Западне Европе и Америке, данас све више ствар прошлости. Уместо у раним дведесетим, деца данас напуштају родитељски дом скоро деценију

касније, са тенденцијом да се врло брзо врате у топло породично гнездо – скоро 30% младих у Британији припада овој „бумеранг“ генерацији која је спремна да уживање у сопственој независности врло лако жртвује зарад маминих колача и плаћених рачуна, па се самосталног живота одричу чим им посао досади и престане да их „испуњава“ или их стан какав могу да приуште почетничком платом више не задовољава комфором.

Двадесете године живота данас су чак прерасле у једну посебну етапу у одрастању, под називом „постадолесценција“, а према класичним параметрима, само 31% мушкараца и 46% жена данас се са тридесет година може сматрати одраслим. То је више него дупло мање у односу на 1960. годину.

Пројекат „дете“

Дакле, чини се да је идеја, да бити родитељ пре свега значи – подићи независно људско биће, данас потпуно заборављена. Уместо да изложи сопствену децу животу, како би она низањем успона и падова израсла у способне одрасле јединке, родитељи данас очајнички покушавају да прекроје читав свет по мери својих чеда, ћинећи им тако најгору могућу услугу. Ни родитељи, нити друштво, не могу свет вечно да придржавају, како не би пао на плећа сиротог потомства.

За почетак, морали бисмо да порадимо и на себи самима – то што родитељство схватамо као арену за тренирање сопственог савршенства а децу као свој најважнији „пројекат“ – чинимо управо зато што и себе саме схватамо превише озбиљно. Са друге стране, презаштићено и хипернадзирано дете на почетку може да делује као мања брига, али заштита једног дана неминовно почне да пада. Кад-тад, ваш малиша заборавиће своју кацигу и антибактеријски гел – па макар то било и у четрдесетој – и оде ваше стаклено звоно у парампарчад.

Јована Папан

(Краћа верзија текста објављена је у часопису „Мама“)